

3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС. СІМЕЙНЕ ПРАВО. ТРУДОВЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО.

УДК 349.412.2

Ольга Зигрій,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри цивільного права і процесу
Тернопільського національного
економічного університету

Назар Колодійчук,

студент гр. ПР-32
Тернопільського національного
економічного університету

Мар'яна Павлишин,

студентка гр. ПР-32
Тернопільського національного
економічного університету

ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОРАТОРІЮ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Розкрито сутність поняття мораторію. Виявлено його позитивні та негативні сторони. Проаналізовано актуальні дослідження науковців щодо продажу земель сільськогосподарського призначення. Сформульовано висновки щодо впливу мораторію на економічне становище України та доцільність його скасування.

Ключові слова: мораторій, Земельний кодекс, земля, право власності, купівля-продаж, природне багатство, національне багатство, ринок землі.

Зыгрий О., Колодійчук Н., Павлышын М.

Правовые аспекты моратория и их влияние на становление и развитие рынка земли в Украине

Раскрыта сущность понятия моратория. Вывявлено его положительные и отрицательные стороны. Проанализированы актуальные исследования ученых о продаже земель сельскохозяйственного назначения. Сформулированы выводы о влиянии моратория на экономическое положение Украины и целесообразность его отмены.

Ключевые слова: мораторий, Земельный кодекс, земля, право собственности, купля-продажа, природное богатство, национальное богатство, рынок земли.

Zyhrüi O., Kolodüichuk N., Pavlyshyn M.

Legal aspects of the moratorium and their impact on the formation and development of the land market in Ukraine

The essence of moratorium concept is discovered. His positive and negative aspects are revealed. The actual researches of scientists concerning sale of agricultural lands are analyzed. The conclusions on the impact of morarii on the economic situation of Ukraine and the expediency of its abolition are formulated.

Keywords: moratorium, land code, land, ownership, sale, natural wealth, national wealth, land market.

© Ольга Зигрій, Назар Колодійчук, Мар'яна Павлишин, 2018

Постановка проблеми. Зважаючи на сьогоднішню ситуацію в Україні, найбільш гостро постала проблема забезпечення реалізації прав громадян до основного національного багатства – землі, що перебуває під особливою охороною держави. З приводу вільного обігу земель сільськогосподарського призначення точаться дискусії між багатьма теоретиками, вченими, політиками та практиками. Нині розпочата земельна реформа не відповідає встановленим європейським нормам та напрямам світового досвіду. Відповідно до цього надзвичайно актуальним є дослідження проблем та розроблення шляхів розвитку земельних відносин в Україні та запровадження механізму, що здатний працювати подібно до міжнародних зразків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами і перспективами розвитку українського ринку землі працюють такі науковці: М. П. Мартинюк, О. В. Зигрій, О. Лисанець, Т. В. Сальникова, Є. О. Колеснік, І. С. Сіліна, В. О. Смаглій, А. М. Мірошніченко, О.І. Черечон, В. Є. Данкевич, О. В. Маколкина. Однак питання ринку землі та доцільність дії мораторію на землі сільськогосподарського призначення потребують й надалі подальшого вивчення та вдосконалення. На сьогодні існує нагальна потреба об'єктивного та ґрунтовного дослідження цього питання з правового погляду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конституція України гарантує кожному право власності на землю, оскільки, відповідно до статті 13-14 Основного закону, земля – національне багатство, що перебуває у власності українського народу [1]. Але виникає одне із найважливіших запитань: чи поширюється право власності на землю на всіх, хто перебуває під юрисдикцією нашої держави? Відповідь на це запитання слід шукати у Земельному кодексі України та в інших нормативно-правових актах, що регулюють відносини з приводу вільного обігу земель. П. 15 «Перехідних положень» ЗКУ вказує на поняття «мораторію на землі с/г призначення», відповідно до якого встановлюється лімітування відчуження сільськогосподарських земель. Аналізуючи дане явище, слід звернути дану увагу на те, що існування заборони на купівлю-продаж землі має ряд позитивних і негативних аспектів, які потрібно розглянути [2].

Зауважимо, що встановлення мораторію – пряма вказівка на утримання від певних дій, що веде за собою неможливість реалізації прав та свобод людини, що визнані не лише національним, але і міжнародним законодавством. Зокрема це стосується Загальної декларації з прав людини (1948), де вказано, що «Кожна людина має право володіти майном як одноосібно, так і спільно з іншими. ... Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна» [3]. Але на противагу цьому завданням держави є задовольнити інтереси як власників та користувачів, так і суспільний інтерес шляхом створення належної ситуації на ринку земель сільськогосподарського призначення. Безумовно для того, аби скасувати мораторій потрібно запровадити певні правила, оскільки без них може початися справжній хаос і тоді власники землі будуть змушені добровільно або добровільно-примусово відчужувати її за копійки. Водночас – певний захист державою прав і свобод людини, розуміючи всі фатальні наслідки недосконалої дії, які не можуть бути апіорі у такому явищі як ринок землі, адже в положенні крайнього ризику стоїть право власності на найцінніший об'єкт – землю.

З однієї сторони, важливою складовою політики держави є залучення інвестицій. Однак в агропромисловому комплексі це зробити практично неможливо, оскільки дія мораторію перешкоджає інвестиційній діяльності, а в підсумку це призводить до зменшення надходжень до бюджету України [4; 17].

Погоджуємося із думкою науковця О. С. Лисанець про те, що з економічної точки зору мораторій не стримує операцій з купівлі-продажу земель, а ставить їх поза законом, а саме: спричинює розширення тінювого ринку та розвиток корупційних схем [5, с. 129]. З іншої сторони, така легальна заборона створює часове середовище, за якого земля залишається в українців і після моменту створення ринку землі наші громадяни зможуть дозволити придбати землю незалежно від того чи ціна буде низькою, чи досить високою.

На сьогодні для українців питання купівлі-продажу землі стоїть надто гостро. Через недостатню кількість грошей та зубожіння земля й надалі залишається для селян привабливою щодо ведення сільського господарства. Тому питання її купівлі може стати і стає актуальним для іноземців, а це супроводить іноземне загарбництво [6, с. 825]. Слід наголосити на тому, що акцент на створенні ринку земельних ресурсів найбільше ставлять міжнародні корпорації та фінансові організації, а також монопольно-фінансові структури. Науковці та політологи пояснюють це можливістю скуповування земельних ділянок за сприятливих для них економічних умов, із наслідками штучного утримування низької ціни на землю. Мусимо додати, що навіть при накладенні обмежень щодо осіб, які мають на меті придбати землю, надзвичайно важливим є запобігти виникненню придбання її через підставних осіб [7, с. 158].

Існує думка, якщо в теперішніх складних економічних умовах запуснути недосконалий ринок землі, то це призведе до того, що більша частина всіх об'єктів опиниться в руках незначної кількості осіб, тобто олігархів та їх агрохолдингів.

Все це супроводжується ще й недотриманням вимог ведення сільського господарства та байдужого ставлення до землі. При цьому дані явища значно зменшують наявність дрібних ділянок одноосібних власників у масивах земель сільськогосподарських господарств, які нерідко знаходяться десь всередині основного поля, що перешкоджає якісному обробітку та використанню землі тощо [6, с. 825]; [7, с. 158]; [8, с. 66].

Науковець А. Мірошніченко у своїх працях звертає увагу на те, що мораторій – це істотна перешкода на шляху здійснення земельної реформи, успішне проведення якої не можливе без створення правових передумов для обігу земель [9]. Однак це може призвести до запровадження неякісного і не вигідного ринку землі, що супроводжуватиметься руйнацією поселенської мережі, збезлюднення сіл. Тому зараз нагальним постає питання забезпечення умов для припинення даного явища. Потрібно насамперед вжити заходів щодо працевлаштування сільського населення з урахуванням потреб, що необхідні для структури сільськогосподарського призначення [10, с. 81].

Багато хто вважає, що встановлення мораторію не дає можливості державі забезпечити реалізацію інтересів як власників земельних ділянок й користувачів, так і суспільний інтерес. Це стосується частки землевласників, що проживають у містах, але отримують землі сільськогосподарського призначення у спадщину і не користуються ними. Однак селяни старших вікових груп і їх спадкоємці внаслідок існування заборони на відчуження землі не можуть повністю реалізувати своє конституційне право на передачу об'єктів у власність. Однак деякі громадяни не погоджуються, стверджуючи, що сьогодні не можна назвати виправданою економічну доцільність ринку земель сільськогосподарського призначення, адже існує суперечність з можливими соціальними проблемами, пов'язаними із нестабільністю соціального рівня життя, різкою зміною систем цінностей, психологічною кризою старших поколінь селян. Тому мораторій – це запобіжний захід негативним явищам [5, с. 128].

Безперечним є твердження, що відсутність в Україні цивілізованого ринку землі негативно впливає і на орендні відносини, тому що брак можливостей щодо конкурентного продажу земельних ділянок збільшує пропозицію їх орендодавців, що знижує ціну орендної плати [11, с. 13]. Проте важливо перейматися подальшим розвитком орендних земельних відносин в Україні. Для запобігання його занепаду основну увагу слід зосередити на формуванні конкурентного середовища серед потенційних орендарів землі; забезпеченні захисту прав селян-орендодавців; підвищенні орендної плати за землю, впровадженні екологічного моніторингу та контролю, спрямованих на використання орендарями сучасних агротехнологій і належне відтворення родючості ґрунтів, що буде відповідати нормам екологічності та безпечності. Також погоджуємося з думкою, що доцільним є впровадження механізму застави права оренди земельних ділянок, оскільки цей процес не призводить до зміни власника на земельну ділянку, а для орендатора матиме суттєву вигоду – дозволить залучити значні кошти для розвитку виробництва [7, с. 159].

Проблемними запитаннями залишається відсутність відповідної інфраструктури та незахищеність інституту охорони земельних ділянок сільгоспризначення. На сьогодні держава не відіграє активну роль у забезпеченні охорони земель як найважливішого природного ресурсу. Існують правові, економічні й організаційно-технологічні труднощі для відтворення і підвищення родючості земель. Ринок землі повинен забезпечувати реалізацію принципу раціонального й ефективного використання землі, отримання максимальної віддачі з кожної одиниці земельної площі за мінімальних затрат і водночас формувати відношення до землі як до особливої цінності, сприяти збереженню земель і підвищенню їх родючості [7, с. 159]. Таким чином, скасування мораторію фактично дозволить концентрувати земельні активи, й тому самому повинна слідувати система вирішення проблем еродованих і деградованих земель, передбаченими нормативно-правовими способами. При цьому слід зазначити, що на даний момент невеликі сільськогосподарські підприємства не мають змоги використовувати високоефективну техніку та впроваджувати нові технології, яка допомогла б агропромислому комплексу розвиватися інтенсивним шляхом [6, с. 825].

Незважаючи на те, що якість українського чорнозему набагато вища, ніж, наприклад, у Франції чи Німеччині, навіть якщо і ринок землі буде запроваджено, ціна на українську землю не досягне європейського показнику [6, с. 825]. Крім того, громадськість схильна думати, що зважаючи на масове відчуження землі, легкою і доступною буде схема, де виступатимуть набувачами фінансові спекулянти, що діятимуть з метою подальшої перепродажі за вищою ціною, що призведе до зростання вартості аграрної продукції і цим самим спричинить інфляцію [8, с. 66]; [12, с. 252].

Варто звернути увагу й на те, що існування мораторію – це загроза соціально-економічному розвитку України, бо, по-перше, це заважає оптимізації структури сільськогосподарського землекористування,

ефективному використанні землі, її покращенню; по-друге, внаслідок заборони на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення блокується можливість створення великих, конкурентоспроможних сільськогосподарських підприємств; а по-третє, обмеження на включення земельних активів до статутних фондів агропромислових підприємств не дає можливості зберегти цілісні земельно-майнові комплекси в аграрному виробництві й забезпечити доступ власних таких підприємств до кредитних ресурсів, що відповідно знижує кредитоспроможність сільськогосподарських виробників [13, с. 304]; [14, с. 36].

До вищезазначеного, на нашу думку, потрібно додати і світовий досвід. Міжнародна практика у нашій державі є одним з багатьох джерел, що застосовуються при проведенні реформ. Варто надати факти існування земельних відносин щодо обігу землі в країнах, які сьогодні краще розвиваються як в окремих галузях, так і в економічному відношенні загалом. З огляду на це визначили таке:

1) першочергове право на одержання земельної ділянки шляхом купівлі-продажу з метою подальшого використання її для ведення сільського господарства, як правило, надається виключно фізичним особам, які проживають у межах адміністративної одиниці (у Данії ця територія – 10–25 км);

2) при купівлі земельної ділянки покупець як окрема фізична особа, так і можливо кожен член різних сільськогосподарських об'єднань бере на себе зобов'язання працювати на цій землі, на своїх сімейних фермах чи господарствах;

3) важлива вимога до покупців – наявність диплому про сільськогосподарську освіту чи інший професійний документ, встановлений термін професійного стажу (у Франції це 5 років), наявність засобів виробництва чи тваринних ресурсів, також додаємо, що повинна враховуватися ініціатива молодого населення щодо праці на землях с/г призначення і першочергове право отримання ними вибраної земельної ділянки;

4) безумовною є заборона або обмеження на придбання землі іноземцями. Адміністративні одиниці в розвинутих державах мають більше варіантів керування власною землею, тому в одних країнах така заборона визначена законодавством національного рівня (ЄС, Японія, Австралія), в інших – регіонального (США, Канада);

5) визначення мінімальних і максимальних розмірів господарств на законодавчому рівні є важливим заходом, що не дозволить скупчення великої кількості земель у одного власника: Німеччина встановлює межі максимальної ділянки (власної чи орендованої) – 400–500 га (залежно від федеральних земель), у Польщі – до 300 га, в Іспанії – до 100 га, у Данії верхня межа 150 га;

6) у багатьох країнах розмір землекористування пов'язується з ефективною зайнятістю працівників, членів фермерських чи сімейних господарств. Наприклад, у Швейцарії максимальною вважається 1 ділянка, яка забезпечує рівень доходу трьох осіб, котрі зайняті її обробітком, у Франції – двох (середній розмір ділянки в країні – 25 га);

7) слід звернути і увагу на те, що держава повинна бути як партнер для фермерів, гарант довгострокового кредитування (маються на увазі держбанки із компенсацією 50–70% банківської відсоткової ставки. Така модель існує у США, Канаді, Мексиці, Болівії, Венесуелі) [6, с. 827].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене розуміємо, що існування мораторію на землі сільськогосподарського призначення має більше негативних наслідків, ані ж позитивних. Сьогодні для відкриття ринку землі потрібно багато зважених та добре обдуманих рішень. Це завдання покладається на державу через механізм контролю за додержанням нормативно-правових документів, що регулюють поняття обігу земель. На сьогодні Україна такого зробити не може, оскільки існує невідповідність законодавчих актів сучасним реаліям у суспільстві та державі загалом. Відчуження земель призведе до іноземного загарбництва сільського господарства, а це відповідно призведе до зменшення кількості власників земельних паїв та збільшення частки спадкоємців у вигляді органів місцевого самоврядування, які передаватимуть землю в оренду агрохолдингам та компаніям. Ситуація із посівами теж кардинально зміниться не в кращу сторону, тому тваринництво як перспективу для інвестицій при даному сценарії сьогодні розглядати не варто. Опрацьовуючи матеріали, зрозуміло, що сьогодні та в майбутньому не варто забувати про проблеми в екології, особливо в земельних відносинах, що потребують негайного перегляду і вдання до невідкладних мір та заходів з боку держави, з боку суспільної думки.

Отже, важливим є задовільнити дві сторони – державну та суспільну. При цьому це потрібно робити швидко і неупереджено, адже проблем на сьогоднішні дуже багато, що виражаються у об'єктивних соціально-економічних факторах, що мають благу ідею (відкриття ринку землі) перетворити на значні загрози як державі, суспільству, так і українським землям. Огляд та залучення ідей з світової практики – одна з можливих способів запобігання негативним наслідкам, враховуючи при цьому особливості українського законодавства.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. (із змінами, внесеними згідно із законом № 1401-VIII від 02.06.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Земельний кодекс України № 2768-III від 25.10.2001 р. / Відомості Верховної Ради України, 2002. – № 3–4. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page>.
3. Загальна декларація прав людини : прийн. і проголош. резолюцією 217 А (III) Ген. Асамблеї ООН від 10.12.1948 // База даних «Законодавство України» // Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
4. Мартинюк М. П. Економічні передумови та моделі запуску ринку земель в Україні / М. П. Мартинюк // Економіка агропромислового виробництва. – 2016. – № 12. – С. 16–21.
5. Лисанець О. Щодо впливу мораторію на становлення й розвиток ринку землі в Україні / О. Лисанець // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 3. – С. 128–130.
6. Сальникова Т. В. Ринок землі: чи готова Україна до нього та які наслідки несе зняття мораторію / Т. В. Сальникова, Є. О. Колеснік, І. С. Сіліна // Науковий журнал «Молодий вчений». – 2017. – № 3(43). – С. 824–829.
7. Смаглій В. О. Сучасний стан, проблеми та перспективи формування ринку сільськогосподарських земель / В. О. Смаглій, В. Є. Данкевич // Практика і теорія ефективного використання земельних ресурсів Полісся : зб. ст. 2-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (22–23 лют. 2017 р.). – Житомир : Укрекобіокон, 2017. – С. 157–160.
8. Зигрій О. Вплив мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення / О. Зигрій // Актуальні проблеми правознавства. – 2016. – № 3(7). – С. 64–68.
9. Мірошниченко А. Земельне право України: підручн. / А. Мірошниченко. – [2-ге вид., доповн. і перероб.]. – К. : Алерта; ЦУЛ, 2011. – 678 С.
10. Черечон О. Актуальні проблеми запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення / О. Черечон // Вісник Львівського національного аграрного університету. – 2016. – № 23(2). – С. 79–84. – (Сер. : Економіка АПК).
11. Данкевич В. Є. Передумови формування ринку сільськогосподарських земель (за результатами соціологічного дослідження) / В. Є. Данкевич // Вісник ЖНАЕЦ. – 2015. – № 1(45). Т. 2. – С. 11–25.
12. Зигрій О. В. Деякі питання щодо впливу мораторію на становлення та розвиток ринку землі в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Зигрій // Економіка та суспільство. – 2017. – № 8. – С. 250–254. – Режим доступу : <http://econotyuandsociety.in.ua>.
13. Зигрій О. Правові засади становлення та особливості функціонування ринку землі в умовах викликів глобалізації : моногр. [Globalizacja droga ku przyszlosci / redakcja : dr Malgorzata Koleska ks. prof. dr hab. Jan Zimny] / Ольга Зигрій, Олеся Зигрій. – Сталова Воля, 2017. – С. 297–314.
14. Маколкина О. В. Проблеми та перспективи розвитку земельних відносин в Україні / О. В. Маколкина // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2017. – № 2. – С. 34–38.

References

1. Konstytutsiya Ukrayiny vid 28 chervnya 1996 r. [The Constitution of Ukraine of June 28 1996]. (1996, 28 June). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – The Supreme Council of Ukraine record, 30 [in Ukrainian].
2. Zemelnyj kodeks Ukrayiny [The Land Code of Ukraine]. zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> [in Ukrainian].
3. Zahalna deklaratsiia prav liudyny: pryin. Y proholosh. rezoliutsiieiu 217A (III) Hen. Asamblei OON vid 10.12.1948 // Baza danyh «Zakonodavstvo Ukrainy» – «Database Legislation of Ukraine» / Verkhovna Rada Ukrayiny – The Supreme Council of Ukraine. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
4. Martyniuk, M. P. (2016) Ekonomichni peredumovy ta modeli zapusku rynku zemel v Ukraini [Economic preconditions and models for launching the land market in Ukraine]. Ekonomika ahropromysloвого vyrobnytstva – Economics of agricultural production, – №3, 16-21 [in Ukrainian].
5. Lysanets, O. (2016) Shchodo vplyvu moratoriui na stanovlennia I rozvytok rynku zemli v Ukraini [Concerning the moratorium on the establishment and development of the land market in Ukraine]. Porivnalno-analitychne pravo – Comparative and analytical right, – №3, 128–130 [in Ukrainian].

6. Salnikova, T.V., Koliesnik, E.O., & Silina, I.S. (2017). Rynok zemli: chy hotova Ukraina do noho ta iaki naslidky nese zniattia moratotiu [The land market: whether Ukraine is ready for it and what the consequences are the lifting of the moratorium]. *Naykovyi zhurnal «Molodyi vchenyi» - Scientific journal «Young Scientist»*, – №3(43), 824-829 [in Ukrainian].
7. Smahlii, V.O., & Dankevych, V. E. (2017). Suchasnyi stan, problem ta perspektyvy formuvannia rynku silskohospodarskyh zemel [Current state, problems and prospects of forming the market of agricultural land]. *Praktyka I teoria efektyvnoho vykorystannia zemelnyh resursiv Polissia - Practice and the theory of effective use of land resources of Polissia*, - 157-160 [in Ukrainian].
8. Zigriy, O. (2016) Vplyv moratoriyu na prodazh zemel' sil's'kohospodars'koho pryznachennya [Influence Moratorium On Sale Of Farmland]. *Aktualni problemy pravoznavstva – Current Problems of Law*, – issue 3, 64-68 [in Ukrainian].
9. Miroshychenko, A. (2011). *Land law of Ukraine. (2 editions, supplemented and redone)*. Kyiv: Alerta, TsUL.
10. Cherechon, O. (2016) Aktualni problem zaprovadzhennia rynku zemel' sil's'kohospodars'koho pryznachennya [Actual problems of introduction of agricultural land market]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu – Visnyk of Lviv National Agrarian University*, – № 23(2), 79-84 [in Ukrainian].
11. Dankevych, V.E. (2015) *Peredumovy formuvannia rynku sil's'kohospodars'kyh zemel' (za rezultatamy sotsiologichnoho doslidzhennia) [Prerequisites for the formation of the agricultural land market (based on the results of sociological research)]*. *Visnyk ZnAETs – Visnyk of ZnAETs*, – № 1(45), 11-25 [in Ukrainian].
12. Zigriy, O. V. (2017) Deyaki pytannya shchodo vplyvu moratoriyu na stanovlennya ta rozvytok rynku zemli v Ukrayini [Some Questions About Impact Of Moratorium On Formation And Development Of Land Market In Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 8, 250–254 [in Ukrainian].
13. Zigriy, O., Zyhrii, O. (2017) *Pravovi pytannya stanovleya ta osoblyvosti funkcionuvannya rynku zemli v umovach vyklykiv hlobalizaciyi [Legal Basis Of Formation And Peculiarities Of Functioning Of Land Market Under Conditions Of Challenges Of Globalization]: monografiya – Stalowa Wolia*, 297–314.
14. Makolkina, O.V. *Problemy ta perspektyvy rozvytku zamelnyh vidnosyn v Ukraini [Problems and prospects of land relations development in Ukraine]*. *Ekonomika.Finansy.Menedzhment: aktualni pytannia nauky I praktyky – Economics.Financial.Management: topical issues of science and practice*, – №2, 34–38 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.03.2018.